

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

УДК 37.01:377

DOI: 10.25128/2415-3605.17.3.24

МИРОСЛАВ ПАГУТА

miroslav06@rambler.ru

кандидат педагогічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Дрогобич, вул. Івана Франка, 24

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Зроблено спробу обґрунтувати періодизацію розвитку вітчизняної професійної освіти. Вказано, що проблема періодизації є однією з найголовніших в історії педагогіки. Проаналізовано обґрунтовані у педагогічних працях Н. Гупана, О. Коханко, М. Пузанова, О. Сухомлинської, Г. Терещенка та інших вчених періодизації становлення і розвитку різних ланок вітчизняної професійної освіти. На основі аналізу педагогічної теорії і практики означеного періоду виокремлено дванадцять основних періодів розвитку вітчизняної професійної освіти, кожен з яких характеризується змінами у професійній підготовці, зумовленими як державною політикою, так і розвитком педагогічної науки загалом. Доведено, що професійну освіту нині доцільно розглядати та аналізувати одночасно і як соціально-освітню сферу, і як невід'ємну складову розвитку економіки країни та основу безпеки сучасного суспільства. Вказано, що будь-яка періодизація становлення і розвитку вітчизняної професійної освіти характеризується певною умовністю, а тому стає основою для подальших наукових пошуків.

Ключові слова: професійна освіта, періодизація, розвиток, нижча професійна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, управління освітою, професійна школа, університет.

МИРОСЛАВ ПАГУТА

miroslav06@rambler.ru

кандидат педагогических наук, доцент
Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко
Дрогобыч, ул. Ивана Франко, 24

ПРОБЛЕМА ПЕРИОДИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Обоснована периодизация развития отечественного профессионального образования. Указано, что проблема периодизации является одной из главных в истории педагогики. Проанализированы обоснованные в педагогических трудах Н. Гупана, А. Коханко, М. Пузанова, О. Сухомлинской, Г. Терещенко и других ученых периодизации становления и развития различных звеньев отечественного профессионального образования. На основе анализа педагогической теории и практики указанного периода нами выделены двенадцать основных периодов развития отечественного профессионального образования, каждый из которых характеризуется изменениями в профессиональной подготовке, вызванными как государственной политикой, так и развитием педагогической науки в целом. Доказано, что профессиональное образование сегодня целесообразно рассматривать и анализировать одновременно и как социально-образовательную сферу, и как неотъемлемую составляющую развития экономики страны и основу безопасности современного общества. Указано, что любая периодизация становления и развития отечественного профессионального образования характеризуется определенной условностью, а потому становится основой для дальнейших научных изысканий.

Ключевые слова: профессиональное образование, периодизация, развитие, низшее профессиональное образование, профессионально-техническое образование, высшее образование, управление образованием, профессиональная школа, университет.

MYROSLAV PAHUTA

miroslav06@rambler.ru

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko
Drohobych, Ivan Franko Str., 24

THE PROBLEM OF PERIODIZATION OF THE DEVELOPMENT OF NATIONAL VOCATIONAL EDUCATION

The article attempts to substantiate the development of domestic vocational education's periodization. It is indicated that the problem of periodization is one of the most important in the humanities, in particular in the history of pedagogy. The substantiated periodization of the formation and development of various parts of the national vocational education in the works of N. Gupan, O. Kokhanko, M. Puzanov, O. Sukhomlynska, G. Tereshchenko and others is analyzed. Based on the analysis of the pedagogical theory and practice of this period, we have identified twelve major periods of development of native vocational education, each of which is characterized by changes in vocational training, caused both by state policy and the development of pedagogical science in general. In particular, the author substantiates 1) the propaedeutic period of development of vocational education (from ancient times to the institutionalization of professional pedagogy and education); 2) from 1860s to 1890s (the emergence of specialized vocational schools); 3) from 1890s to 1905 (creation of the system of professional (industrial and agricultural) education and their management bodies); 4) from 1905 to 1920 (formation and development of the national system of education in general and vocational education as its component during the period of liberation struggles of the Ukrainian people); 5) from 1920 to 1923 (the formation of the national (pro-Ukrainian) system of vocational education in the Ukrainian SSR); 6) from 1924 to 1933 (destruction and Russification of Ukrainian educational system, including professional); 7) from 1934 to 1941 (creation of branch systems of vocational education, transfer of vocational schools to narrow-profile training, strict normative regulation of educational institutions); 8) from 1941 to 1944 (destruction of the existing education system in the occupied territories and the opening of professional schools for the training of young people to work at the enterprises of the Third Reich by the German occupational authorities); 9) from 1945 to 1958 (restoration of the Soviet system of education, creation of a centralized and rigidly regulated system of vocational education); 10) from 1958 to 1984 (the period of further development of the system of vocational and technical education, the flourishing of the system of higher technical education); 11) from 1985 to 1991 (origin and formation of the modern stage of development of vocational education within the framework of the Soviet educational system); 12) from 1991 to this day (the development of the Ukrainian system of vocational education in the conditions of the restored Ukrainian statehood and the development of Ukraine as an independent state).

Keywords: vocational education, periodization, development, lower vocational education, technical education, higher education, education management, vocational school, university.

У нинішньому світі інтелектуальний потенціал нації стає визначальним чинником прогресивного розвитку країн. Майбутнє будь-якої держави визначається сучасною освітою, в т. ч. професійною, а тому вирішення актуальних завдань останньої є запорукою безпеки сучасного світу, пошуком оптимальних шляхів виходу з кризи, створенням сприятливих умов для стійкого розвитку суспільства, творчого самовираження і самореалізації громадянина.

Очевидно, що окреслення пріоритетних напрямів діяльності, спрямованих на вирішення актуальних завдань професійної освіти, неможливе без критичного аналізу й переосмислення історичного досвіду становлення професійної освіти.

Вивчення стану дослідження становлення і розвитку професійної освіти в Україні, в т. ч. її історико-педагогічної періодизації, показав, що в науці налічується певний масив праць, присвячених цим питанням. Зокрема, методологія неперервної професійної освіти розглянута у роботах С. Гончаренка, Т. Десятова, М. Євтуха, В. Лугового, Н. Ничкало, С. Сисоевої та ін. Періодизації становлення та розвитку вітчизняної професійної освіти присвятили розвідки Н. Гупан [3], О. Коханок [4], І. Лікарчук [5], О. Невмержицька [6], М. Пузанов і Г. Терещенко [9], О. Сухомлинська [10] й інші вчені.

Разом з цим проведений аналіз засвідчив, що питання, пов'язані з періодизацією історії становлення та розвитку професійної освіти в українському освітньому просторі, потребують подальшого дослідження.

Мета статті – обґрунтувати авторське бачення періодизації розвитку професійної освіти в освітньому просторі України.

Проблема періодизації, за твердженням О. Сухомлинської, є однією з найголовніших наукових проблем, особливо в гуманітарній сфері. «Від того, що береться за основу періодизації, який контекст вкладаємо в той чи інший період, що виступає рушійною силою зміни періоду, відбувається розгортання певного науково-дослідницького поля» [8, с. 47]. Однак в історико-педагогічних працях, що відображають ставлення і розвиток вітчизняної професійної освіти, відсутня єдина загальноприйнята періодизація цього процесу.

М. Пузанов і Г. Терещенко [7] називають чотири основні періоди розвитку професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні: 1) до 1917 р. (дореволюційний період); 2) 1917–1940 рр. (період становлення радянської системи ПТО); 3) 1940–1959 рр. (розвиток системи державних резервів); 4) 1959–1980 рр. (подальший розвиток системи ПТО; верхня межа 1980 р. обмежена датою написання праці).

Досліджуючи питання становлення і розвитку підготовки кваліфікованих робітничих кадрів з середньою освітою в Україні в 1969–1994 роках, О. Коханко визначає п'ять основних етапів:

1) 1949–1968 рр., пов'язаний із становленням гірничопромислових професійно-технічних училищ (ПТУ), організацією технічних училищ, реорганізацією закладів ПТО в міські та сільські ПТУ, прийняттям Закону «Про реорганізацію державних трудових резервів у державну систему професійно-технічної освіти»;

2) 1969–1975 рр., позначений переходом до фахової підготовки робітників з середньою освітою, створенням Державного комітету професійно-технічної освіти, заснуванням і становленням середніх ПТУ (СПТУ) як навчальних закладів нового типу, прийняттям типового Положення про науково-технічну інформацію в системі ПТО;

3) 1976–1983 рр., що характеризується удосконаленням змісту, форм і нормативно правового забезпечення організації навчально-виховного процесу в СПТУ, затвердженням кваліфікаційних характеристик керівників та інженерно-педагогічних працівників, прийняттям Положення про майстра виробничого навчання, наданням педагогічним радам ПТНЗ права дозволу вступу випускників у денні навчальні заклади;

4) 1984–1990 рр., впродовж якого відбулись утвердження СПТУ як єдиного типу закладів ПТО, перехід до комп'ютеризації навчального процесу і затвердження підготовки за новим переліком професій, надання ПТУ права здійснювати перепідготовку робітничих кадрів, передача відомчих училищ до системи Державного комітету професійно-технічної освіти;

5) 1991–1994 рр., пов'язаний з пошуком шляхів реформування системи ПТО відповідно до програми «Освіта (Україна XXI століття)», створенням нових організаційно-педагогічних форм підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, переходом до багаторівневої ступеневої системи навчання в закладах ПТО [2, с. 11–15].

У розвитку освіти і педагогічної думки в Україні в ХХ ст. Н. Гупан виокремлює три основні періоди: 1) 1917–1920 рр. – формування нових тенденцій у вітчизняній історії педагогіки; 2) 1920 р. – перша половина 1980-х років – розвиток історико-педагогічної науки на засадах марксистської методології; 3) друга половина 1980-х – 1990-ті роки – переосмислення історико-педагогічного процесу з нових методологічних позицій і створення національної науки [1, с. 23].

У межах вітчизняного освітнього простору О. Невмержицька [6] вказує такі чотири періоди розвитку аксіологічних ідей у ХІХ – першій третині ХХ ст.: 1) 1800 р. – 1860-ті роки (період впливу на розвиток освітніх ідеалів консервативних ідеологій та цінностей); 2) 1860-ті роки – 1917 р. (період кристалізації і розвитку аксіологічних ідей під впливом ліберальних змін суспільного життя; він має два субперіоди: 1860-ті роки – 1905 р. – поступова лібералізація суспільного життя із збереженням консервативних освітніх ідеалів; 1905–1917 рр. – розвиток аксіологічних ідей, зміст яких склали ліберальні цінності); 3) 1917–1919 рр. (період розвитку аксіологічних ідей, підґрунтям яких стала ідеологія державотворення); 4) 1919–1939 рр. (період різновекторності у розвитку аксіологічних ідей; він має два субперіоди: 1919–1929 рр. – вплив

на становлення освітніх ціннісних пріоритетів національно-визвольної боротьби у міжвоєнний період на західноукраїнських землях; 1930–1939 рр. – детермінування процесу становлення аксіологічних ідей комуністичною ідеологією на східноукраїнських землях). Кожен з цих періодів характеризується домінуючою державною ідеологією, специфічним ідеалом виховання та ставленням до вихованця, а також ціннісними засадами освітнього процесу [4, с. 288–292].

Значний внесок у формування нових підходів до періодизації становлення і розвитку педагогічної думки на Україні належить О. Сухомлинській. Так, аналізуючи періодизацію розвитку національної педагогічної думки, вона виокремлює шість основних періодів: 1) IX–XVI ст. (педагогічна думка княжої доби); 2) 1569 р. – середина XVII ст. (педагогіка в контексті слов'янського Відродження); 3) друга половина XVII – XVIII ст. (період українського Бароко – педагогічна думка і школа Козацької доби); 4) XIX ст. – 1905 р. (період педагогічного Просвітництва і становлення модерної педагогічної думки); 5) 1905–1920 рр. (педагогічна думка і школа в період національно-визвольних змагань); 6) 1920–1991 рр. (українська педагогічна думка і школа за радянського режиму).

Останній, шостий період розвитку української педагогічної думки в радянський період науковець додатково поділяє на п'ять етапів: 1) 1920–1933 рр. (експериментування і новаторство); 2) 1933–1958 рр. (українська педагогіка як складова «російсько-радянської» культури); 3) 1958–1985 рр. (українська педагогічна думка в змаганнях за демократичний розвиток); 4) 1985–1991 рр. (становлення сучасного етапу розвитку української педагогічної думки в межах радянського дискурсу); 5) 1991 р. і донині (розвиток педагогіки й школи в незалежній Українській державі) [8, с. 47–66].

Проаналізувавши існуючі підходи до періодизації розвитку освіти, в т. ч. професійної, можна зробити висновок, що професійна освіта в своїй генезі пройшла складний шлях, тому спостерігаються труднощі у намаганнях здійснити її історико-педагогічну періодизацію. Вважаємо, що загальна періодизація розвитку професійної освіти в Україні повинна цілісно відображати як загальноісторичні та педагогічні аспекти розвитку системи освіти України загалом, так і особливості розвитку освіти професійної (нижчої, середньої (в т. ч. професійно-технічної) та вищої) зокрема.

Загалом погоджуючись з тим, що перші навчальні заклади на території України, які здійснювали професійну підготовку, існували в Давньоукраїнській державі з X ст. [5, с. 391–392], вважаємо, що нижньою межею новітньої періодизації історії зародження і розвитку вітчизняної професійної освіти повинні стати 1860-ті роки, які характеризуються початком становлення і розвитку теорії і методики цієї освіти як самостійної галузі наукового знання.

Все, що було до того часу, тобто період з X ст. до середини XIX ст., доцільно розглядати як *пропедевтичний* або *перший період* становлення та розвитку професійної освіти. У межах цього періоду виокремлюємо три субперіоди: 1) X–XIII ст., що характеризуються функціонуванням і розвитком шкіл «навчання книжного» в Давньоукраїнській державі; 2) XIV – середина XVI ст. – характеризується індивідуально-ремісничим і професійним навчанням у цехових майстрів методом індивідуального учнівства, виробничою практикою та складанням цехового екзамену на право називатися майстром і вести самостійну професійну діяльність; 3) друга половина XVI – перша половина XIX ст. – пов'язаний як з професійно-цеховим учнівством, так і діяльністю братських шкіл, а згодом з появою вищих навчальних закладів, починаючи від Острозької академії (1576 р.) і до створення університетів в перші десятиліття XIX ст. [7, с. 391–396].

Другий період – 1860–1890-ті роки – характеризується розвитком вищої, середньої та нижчої професійної освіти, появою спеціалізованих професійних училищ [6, с. 296–298].

Третій період – з кінця 1890-х років до 1905 р. – характеризується створенням системи професійної (промислової та сільськогосподарської) освіти й органів управління ними, початком підготовки викладачів для професійних шкіл.

Четвертий період – 1905–1920 рр. – характеризується становленням і розвитком національної системи освіти в період визвольних змагань українського народу. В межах цього періоду визначаємо два субперіоди: 1) 1905–1917 рр. – відбувається сплеск самоусвідомлення нації, розвивається вітчизняна педагогічна думка, формуються і пропагуються ідеї національної освіти; 2) 1917–1920 рр. – проходять значні трансформації в освітній галузі, здійснені спроби побудови різними національними урядами (Центральна Рада, Гетьманат, Директорія) трудової і

професійної школи, розвивається національна система вищої освіти, особливо в царині підготовки педагогів.

Характеризуючи розвиток професійної освіти в 1917–1920 рр., ми лише частково можемо погодитися з поглядами І. Лікарчука [3], котрий вказує на те, що в цей період уряди, які діяли на території України, неодноразово робили спроби створити власні системи ПТО та управління ними, однак не мали успіху через недовготривале перебування при владі. Так, у цей час було надзвичайно складно побудувати національну систему освіти. Однак саме тоді, як зазначає О. Сухомлинська [8, с. 58], розквітли основні демократичні принципи створення і функціонування національної системи освіти: світськість, доступність, безкоштовність, трудовий принцип, використання рідної мови, розвиток освіти національних меншин. У цей період національна парадигма стала теоретичною і практичною підвалиною діяльності освіти разом з парадигмою розвитку трудової школи.

Відбувся як якісний, так і кількісний розвиток національної системи вищої освіти в Україні, свідченням чого стала поява державних вузів, народних університетів. Зокрема, у цей час почали діяти Педагогічна академія в Києві, Український державний університет в Кам'яниці (нині м. Кам'янець-Подільський), Українське відділення Київського вищого педагогічного інституту Фребелівського товариства (його першим директором була С. Русова). У Києві, Одесі, Катеринославі (нині м. Дніпро) та деяких інших містах почали діяти факультети з мовами викладання національних меншин (російською, польською, івритом тощо). Колишні російські університети Київський, Харківський і Новоросійський 30 липня 1918 р. були оголошені державними університетами України. Велася підготовча робота щодо відкриття університетів у Полтаві і Чернігові. Бурхливо розвивається українська система фахової підготовки вчителів, які згодом, уже в радянській Україні, змогли вибудувати самобутню систему професійної освіти.

П'ятий період – 1920–1923 рр. – характеризується зародженням в тогочасній радянській Україні національної (проукраїнської) системи професійної освіти, поширенням демократичних засад в управлінні закладами освіти. 2 листопада 1922 р. був прийнятий «Кодекс законів про народну освіту в УСРР», який визначив таку структуру трудової і професійної школи в республіці: трудова семирічна школа (учні віком 8–15 років), професійна школа (учні віком 15–17 років), школи фабрично-заводського учнівства, робітничі факультети при вузах. Були створені і розгорнули діяльність спеціальні повноважні органи управління системою професійної освіти – Наркомосвіти та Укрголовпрофосвіти.

Шостий період – 1924–1933 рр. – характеризується боротьбою більшовицького режиму з національно свідомою інтелігенцією, нищенням та русифікацією національної системи освіти, в т. ч. професійної. Ліквідується академічна свобода як освіти загалом, так професійної і вищої школи зокрема. Всі демократичні, гуманістичні начала в освіті та управлінні нею придушені і переведені в систему авторитарно-дисциплінарного управління. Головними функціями управління стали партійно-державний контроль та інспектування. Основною формою професійної підготовки кваліфікованих робітників були визначені школи фабрично-заводського учнівства. Відбулася повна уніфікація освітніх систем України та Росії, створена єдина система освіти в СРСР.

Сьомий період – 1934–1941 рр. – характеризується наростанням репресій влади проти української інтелігенції, про що свідчить масове знищення її представників, особливо під час Великого терору 1937–1938 рр., придушенням будь-якого національного духу в освіті, а також створенням галузевих систем професійної освіти, переведенням професійно-технічної школи на вузькопрофільну підготовку, жорстким нормативним регламентуванням діяльності закладів освіти.

Восьмий період – 1941–1944 рр. – характеризується військовими діями в Україні та її німецькою окупацією, а відтак знищенням існуючої системи ПТО і відкриттям окупаційною владою професійних шкіл для підготовки молоді до роботи в нацистській Німеччині, а також створенням від кінця 1943 р. на звільненій території УРСР державної системи прискореного відновлення трудових резервів з централізованим і жорстко регламентованим управлінням нею [8, с. 300–301].

Дев'ятий період – 1945–1958 рр. – характеризується комплексним відновленням радянської системи освіти, створенням централізованої й жорстко регламентованої системи

ПТО, уведенням професійної спеціалізації шкіл та училищ системи трудових резервів і поступовою їх трансформацією в ПТУ, відновленням і розширенням діяльності вузів.

Десятий період – грудень 1958 р. – 1984 р. – характеризується подальшим якісним розвитком системи професійної освіти і ПТО, удосконаленням вищої технічної освіти. Цей період вважаємо за доцільне поділити на два субперіоди: 1) 1958–1964 рр. – прийняття і втілення в освітню практику закону СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти СРСР» від 24 грудня 1958 р. та закону УРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» від 17 квітня 1959 р., що зумовило перетворення загальноосвітніх навчальних закладів в трудову і політехнічну школу з виробничим навчанням, подальший розвиток радянської системи вищої професійної освіти, реорганізацію навчальних закладів системи трудових резервів в ПТУ, створення єдиного типу сільських і міських ПТУ; 2) 1964–1984 рр. – посилення вимог і підходів до матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу; середня школа стала загальноосвітньою, відмовившись від трудової і політехнічної складової, трудове навчання уведено до предметів науково-практичного циклу. Наукові та методичні розробки у зазначений період мали прагматичний характер і радянське, позанаціональне спрямування [8, с. 63]. Відбувається перетворення ПТУ у СПТУ, в яких учні одночасно із професійною (робітничою) підготовкою мали можливість здобути загальну середню освіту.

Одинадцятий період – 1985–1991 рр. – характеризується зародженням і становленням в рамках радянської освітньої системи сучасного етапу розвитку професійної освіти, утвердженням багатоступеневої організаційної структури управління системою ПТО, появою тенденції до послаблення центристських засад і формування державно-громадської системи розвитку професійної освіти.

Дванадцятий період починається у 1991 р. і триває донині та характеризується розвитком системи професійної освіти в незалежній державі Україна.

Здійснений аналіз підходів до періодизації становлення та розвитку професійної освіти в Україні не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми і свідчить про необхідність подальшого вивчення і узагальнення досвіду розбудови системи вітчизняної професійної освіти. Також очевидним є те, що запропонована нами періодизація характеризується певною умовністю, проте може лягти в основу подальших досліджень процесу становлення і розвитку професійної освіти в українському освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – К.: А. П. Н., 2002. – 224 с.
2. Коханко О. М. Становлення і розвиток підготовки кваліфікованих робітничих кадрів з середньою освітою в Україні (1969–1994 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. М. Коханко. – К., 1995. – 24 с.
3. Лікарчук І. Л. Управління системами підготовки кваліфікованих робітників в Україні: педагогічний аспект (1888–1998 роки): монографія / І. Л. Лікарчук. – К.: Вища школа, 1998. – 256 с.
4. Невмержицька О. Періодизація розвитку аксіологічних ідей у вітчизняному освітньому просторі ХІХ – першої третини ХХ ст. / О. Невмержицька // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2017. – Вип. 1. – С. 284–293.
5. Пагута М. Історико-педагогічні аспекти становлення основ професійної освіти в Україні / М. Пагута // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2017. – Вип. 15. – С. 389–396.
6. Пагута М. Періодизація розвитку вітчизняної професійної освіти (ХІХ – початок ХХІ ст.) / М. Пагута // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2017. – Вип. 1. – С. 294–302.
7. Пузанов М. Ф. Очерки истории профессионально-технического образования в Украинской ССР / М. Ф. Пузанов, Г. И. Терещенко. – К.: Вища школа, 1980. – 232 с.
8. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К.: А. П. Н., 2003. – 68 с.

REFERENCES

1. Hupan N. M. Ukrainian historiography of the history of pedagogy. Kyiv, A. P. N., 2002. 224 p.

2. Kokhanko O. M. Stanovlennia i rozvytok pidhotovky kvalifikovanykh robitnychkh kadriv z serednoiu osvitoiu v Ukraini (1969–1994 rr.). Avtoref. dys. kand. ped. nauk [Formation and development of training of skilled workers with secondary education in Ukraine (1969–1994). Author’s abstract. dis cand. ped sciences]. Kyiv, 1995. 24 p.
3. Likarchuk I. L. Upravlinnia systemamy pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv v Ukraini: pedahohichni aspekt (1888–1998 roky) [Management of Qualifications Systems in Ukraine: A Pedagogical Aspect (1888–1998)]. Kyiv, Vyshcha shkola, 1998. 256 p.
4. Nevmerzhytska O. Periodyzatsiia rozvytku aksiolohichnykh idei u vitchyznianomu osvitnomu prostori XIX – pershoi tretyny XX st. [Periodization of the development of axiological ideas in the national educational space of the 19th – the first third of the twentieth century]. Scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 1, pp. 284–293.
5. Pahuta M. Istoryko-pedahohichni aspekty stanovlennia osnov profesiinoi osvity v Ukrainii [Historical and pedagogical aspects of the formation of the basis of vocational education in Ukraine]. Problems of preparing a modern teacher: scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 15, pp. 389–396.
6. Pahuta M. Periodyzatsiia rozvytku vitchyznianoї profesiinoї osvity (XIX – pochatok XXI st.) [Periodization of the development of national vocational education (XIX – early XXI century)]. Scientific journal of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2017, Vol. 1, pp. 294–302.
7. Puzanov M. F., Tereshchenko G. I. Ocherki istorii professionalno-tekhnicheskogo obrazovaniya v Ukrainiskoy SSR [Essays on the history of vocational education in the Ukrainian SSR]. Kyiv, Vyshcha shkola, 1980. 232 p.
8. Sukhomlynska O. V. Istoryko-pedahohichni protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to common problems]. Kyiv, A. P. N., 2003. 68 p.

Стаття надійшла в редакцію 20.02.2017 р.

УДК 371.134/.373.3.014.53/.53/.54(4-11)

DOI: 10:25128/2415-3605.17.3.25

КАТЕРИНА БІНИЦЬКА

rfn.yz87@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

м. Хмельницький, вул. Проскурівського Підпілля, 139

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Розглянуто соціально-економічні умови розвитку системи професійної підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в країнах Східної Європи. Узагальнено, що від початку соціально-економічних трансформацій в країнах регіону у 1990 р. розпочався демократичний розвиток освіти і сформувалися нові системи професійної підготовки педагогів, у т. ч. вчителів для початкової ланки освіти. Вказано, що в процесі розвитку освітніх систем країн Східної Європи в 1990-і роки були сформульовані і почали реалізовуватися практичні універсальні цілі освіти, включаючи початкову. Показано, що зміни в соціально-економічному, культурному, геополітичному контексті Європи зумовили трансформацію цілей і завдань освіти, які нині спрямовані на її наближення до реального життя. Відзначено, що соціально-економічні трансформації в країнах вказаного регіону позитивно вплинули на підвищення рівня і зростання якості національних освітніх систем.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, професійна педагогічна підготовка, вчитель, початкова освіта.

ЕКАТЕРИНА БИНИЦКАЯ

rfn.yz87@gmail.com

кандидат педагогических наук, доцент,